

VRAK – MUSEUM OF WRECKS
ARKEOLOGISK RAPPORT 2020:4

OXELÖSUNDS HAMN

ARKEOLOGISK UTREDNING

OXELÖ 7:60, OXELÖ FISKE 1:1, FEMÖRE 1:4
OXELÖSUNDS SOCKEN
OXELÖSUNDS KOMMUN
SÖDERMANLANDS LÄN

VRAK
MUSEUM OF
WRECKS

HÅKAN ALTROCK

en del av STATENS MARITIMA OCH TRANSPORTHISTORISKA MUSEER

VRAK – MUSEUM OF WRECKS
ARKEOLOGISK RAPPORT 2020:4

OXELÖSUNDS HAMN

ARKEOLOGISK UTREDNING

OXELÖ 7:60, OXELÖ FISKE 1:1, FEMÖRE 1:4
OXELÖSUNDS SOCKEN
OXELÖSUNDS KOMMUN
SÖDERMANLANDS LÄN

HÅKAN ALTROCK

Vrak – Museum of Wrecks
en del av Statens maritima
och transporthistoriska museer

P.O. Box 27131
SE-102 52 Stockholm
Tel 08 519 549 00

www.vrakmuseum.se
www.smtm.se

Statens maritima och transporthistoriska museer är
miljöcertifierade enligt ISO 14001.

2020 Vrak – Museum of Wrecks
Arkeologisk rapport 2020:4
ISSN 1654-4927

Layout: ETC Kommunikation
Omslagsbild: Skrot på botten i Oxelösunds hamn. Foto: Jim Hansson, SMTM.

Tryck: Elanders Sverige AB 2020

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY),
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>.
Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.

INNEHÅLL

Sammanfattning	6
Bakgrund	6
Syfte och metod	8
Topografi och kulturmiljö	8
Tidigare undersökningar	8
Genomförande	9
Resultat	9
Diskussion och tolkning	12
Referenser	12
Tekniska och administrativa uppgifter	14

SAMMANFATTNING

2020-06-22 till 2020-06-24 utförde Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM) en arkeologisk utredning innefattande sonarkartering av ett 376 573 kvadratmeter stort havsområde utanför Oxelösund, som avses att användas vid dumpning av spräng- och muddermassor. SMTM besiktigade i samband med utredningen även nio

sonarindikationer inne i Oxelösunds hamn (figur 1 och 4).

Inom det med side scan sonar avsökta dumpningsområdet fann SMTM ingenting som var värt att undersöka närmare. De nio indikationerna inne i hamnen visade sig alla vara modernt skrot eller naturliga formationer. .

BAKGRUND

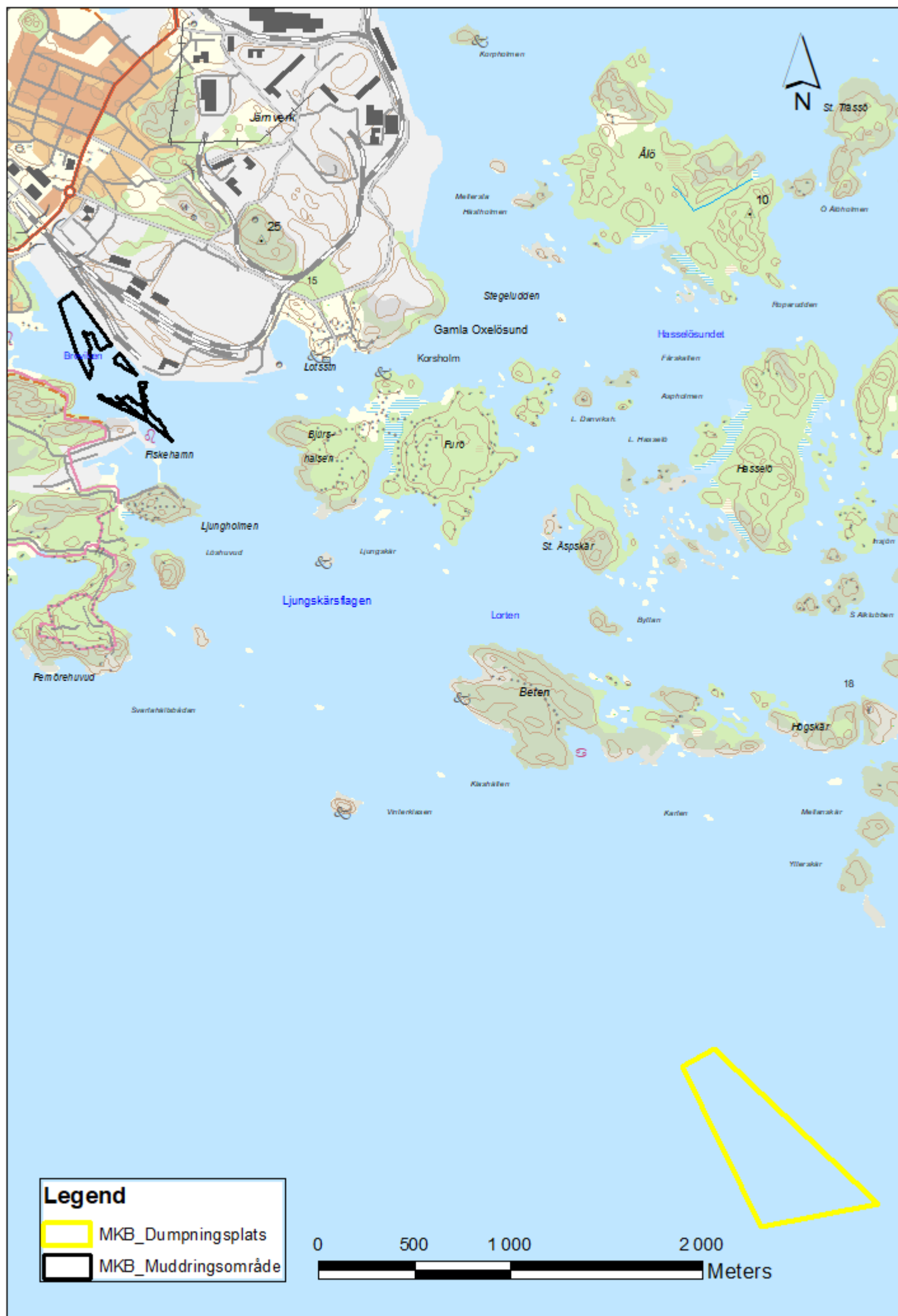
År 2013 genomförde Bohusläns museum en marin- arkeologisk utredning etapp 1 på uppdrag av Länsstyrelsen i Södermanlands län. Bakgrunden var att Oxelösunds hamn AB ville muddra och spränga i hamnen inför bygget av nya kajer och dessutom dumpa muddermassor i ett område ute till havs.

Både muddringsområdena och dumpningsområdet genomsöktes med side scan sonar varvid ett antal indikationer uttogs (Bergstrand & Svensson 2013).

År 2020 fick SMTM i uppdrag att utföra etapp 2 av utredningen. Antalet indikationer som låg

inom områden som skulle påverkas av muddring och tippning inne i hamnområdet uppgick till nio stycken. Det tilltänkta dumpningsområdet utanför hamnen hade vid det här laget flyttats så indikationerna som Bohusläns museum hittade inom det första området var inte längre aktuella att besiktiga. Istället skulle SMTM söka av ett nytt dumpningsområde med side scan sonar samt besiktiga eventuella indikationer i det nya området med ROV (eftersom djupet i området uppgick till ca 60 meter och således översteg SMTM:s maxdjup för dykning).

FIGUR 1. Utredningsområdena representeras av de svarta och gula polygonerna. Utsnitt ur GSD Terrängkartan, Lantmäteriet, licensierad CCO, bearbetat av Håkan Thoren och Håkan Altrock, SMTM. Skala 1: 25 000.

SYFTE OCH METOD

Syftet med etapp 2 av den arkeologiska utredningen var att besiktiga de nio av Bohusläns museum tidigare uttagna indikationerna som låg inom de områden som skulle påverkas av utbyggnaden och fastställa om det rörde sig om fornlämningar eller inte. Dessutom skulle det nya dumpningsområdet utanför Oxelösund genomsökas och eventuella indikationer som

skulle påverkas av dumpningarna undersökas.

Dumpningsområdet avsöktes med Deep Vision side scan sonar, med 340/680kHz frekvens.

De nio indikationerna i hamnen undersöktes först med fast sidtittande ekolod från SMTM:s medförda mindre dykbåt för att se att positionerna stämde. Därefter besiktigades indikationen av dykande arkeolog.

TOPOGRAFI OCH KULTURMILJÖ

Det gamla Oxelösund växte fram vid ett numera utfyllt sund som låg på platsen som idag kallas idag gamla Oxelösund. Här fanns en naturlig hamn som var lätt att angöra. Sundet gav namn åt det samhälle som växte fram och som hade sin näring i sjöfart, fiske och lotsverksamhet. När järnvägen 1877 nådde

platsen lät man anlägga en hamn som med sitt djup och relativt isfria läge snabbt blev viktig för utförsel av järnmalm från Bergslagen. År 1913 bildades Oxelösunds Järnverk AB vilket fick stor betydelse för Oxelösunds samhälle (Bergstrand & Svensson 2013).

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

Bohusläns museum genomförde 2013 en marinarkeologisk utredning, etapp 1 (Bergstrand & Svensson 2013). Förutom detta har inga andra marinarke-

ologiska undersökningar så vitt känt genomförts i området.

GENOMFÖRANDE

Efter att ha undersökt de positioner där indikationerna skulle finnas med fast sidtittande ekolod i SMTM:s medhavda dykbåt, dykbesiktigades dessa för att avgöra om det var något som kunde bedöma utgöra fornlämning.

För att inte vara så väderberoende hyrdes en

större dykbåt av den lokala dykklubben Aquatic för att köra side scan sonar samt eventuellt även ROV vid det väderkänsliga dumpningsområdet utanför hamnen. Efter att ha analyserat sonarmaterialet visade det sig att det inte fanns några indikationer att undersöka, så ROV:n behövde aldrig användas.

RESULTAT

Sonarkarteringen vid det planerade dumpningsområdet utanför hamnen resulterade inte i några indikationer. Den enda indikationen som hittades var vid

en kort testkörning utanför dumpningsområdet.

Indikationerna som undersöktes i hamnen har Bohusläns museum tagit ut vid sonarkartering 2013.

TABELL 1. Dykbesiktigade indikationer.

ID	N	E	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Övrigt
1	6503997	622626	Inget påträffades	Ej fornlämning	Trol. samma som ID 10
2	6504215	622587	Stockar och plank	E fornlämning	Samma som ID 14
3	6503989	622670	Traktordäck	Ej fornlämning	
9	6503965	622680	Inget påträffades	Ej fornlämning	
10	6503992	622647	Ett stort fyrkantigt stenblock	Ej fornlämning	Trol. samma som ID 1
12	6504007	622679	Bojsten till sjömärke	Ej fornlämning	
13	6504117	622613	Järnvägsräls	Ej fornlämning	
14	6504211	622604	Stockar och plank	Ej fornlämning	Samma som ID 2
15	6504265	622526	En hög med pellets samt modernt skrot	Ej fornlämning	

TABELL 2. Koordinater för det planerade dumpningsområdets hörn.

NV	N 6500658	E 625373
NO	N 6500748	E 625542
SO	N 6499938	E 626394
SV	N 6499822	E 625782

ID 1

Ingenting påträffades på positionen trots cirkelsökning. Är troligen samma indikation som ID 10.

ID 2

ID 2 och ID 14 bedöms vara samma indikation. Består av några stockar (en med knut huggen i änden) och plankor som bedöms som sentida eftersom de ligger ytligt, är förhållandevis väl bevarade och stundtals överlagrar modernare skräp såsom plast och masonit (figur 2).

FIGUR 2. ID 2/14. Timmer och plankor. Foto: Jim Hansson, SMTM.

ID 3

Ett traktordäck på annars plan botten.

ID 9

Ingenting synligt ovan sedimenten.

ID 10

Ett stort fyrkantigt stenblock, sannolikt det samma som ID 1.

ID 12

Bojstenen till ett på platsen stående sjömärke.

ID13

Järnskrot i form av en uppstickande järnvägsräls.

ID 14

Samma indikation som ID 2 (figur 2).

ID 15

En hög med pellets, liknande lecakulor, samt diverse modernt skrot (figur 15).

FIGUR 3. ID 15, Pelletshög. Foto: Jim Hansson, SMTM.

Inga fornlämningar påträffades således på positionerna på och omkring indikationerna i hamnen.

Inom det nya dumpningsområdet fann vi under

vår sonarsökning ingenting som kunde vara fornlämningar eller ens övriga kulturhistoriska lämningar.

DISKUSSION OCH TOLKNING

Sju år mellan sonargranskningen och dykning på dessa kan ha medfört att ID 9 som inte återfanns

under SMTM:s undersökning har sjunkit ned i bottensedimentet eller överlagrats.

REFERENSER

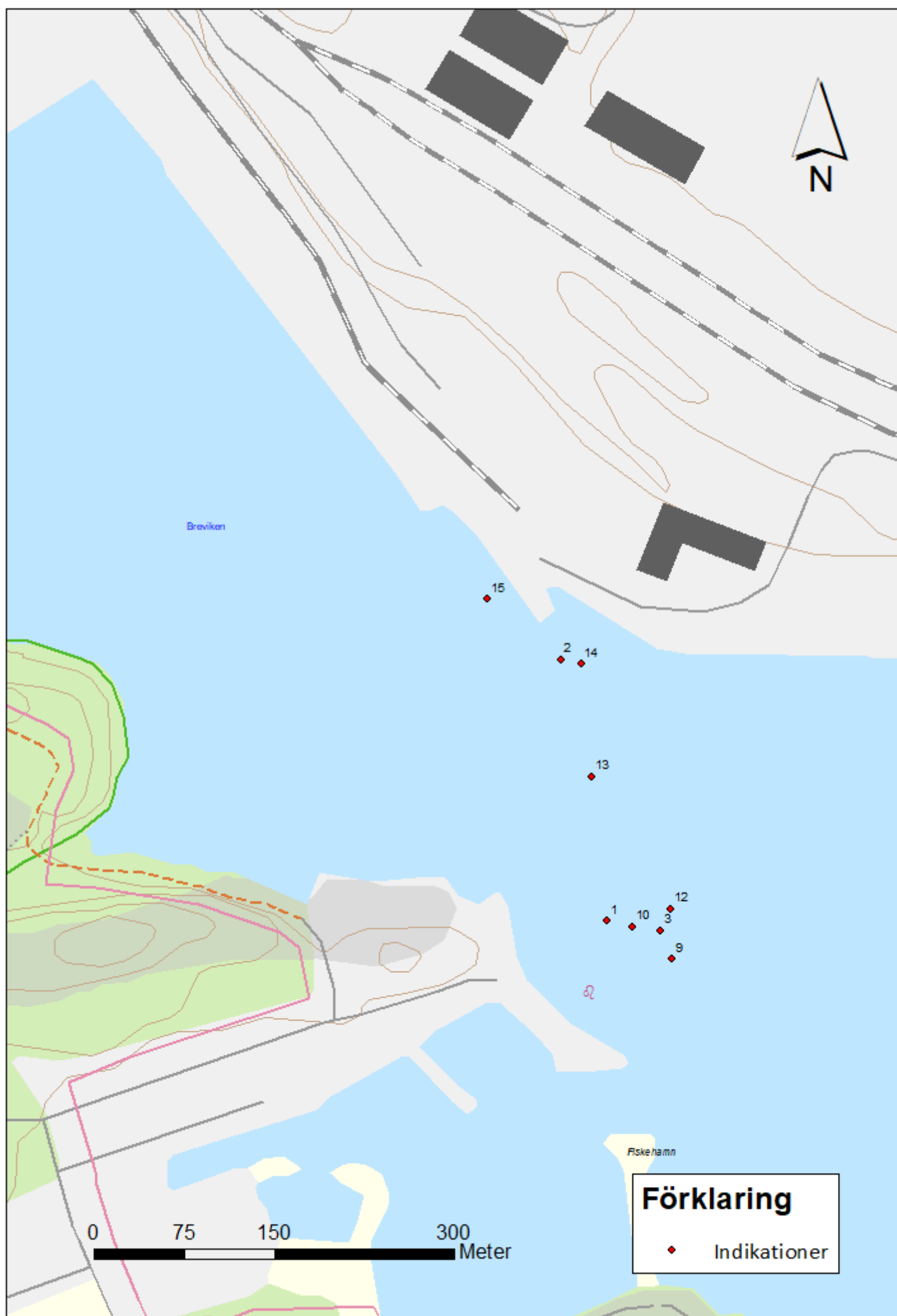
Tryckta källor

Bergstrand, Thomas & Svensson, Ingeborg (2013). *Oxelösunds hamn: marinarkeologisk utredning, etapp 1: delar av fastigheterna Oxelö 7:60, 7:68, 7:69, Femöre 1:4, Oxelöfiske 1:1 och ett vattenområde mellan Ytterskärsgrundet och Klasgrunden, Oxelösunds socken och kommun*. Uddevalla: Bohusläns museum

Kartor

Lantmäteriet, GSD Terrängkartan

FIGUR 4. Karta över Oxelösunds hamn och de besiktigade indikationerna. Utsnitt ur GSD Terrängkartan, Lantmäteriet, licensierad CC0, bearbetat av Håkan Thoren och Håkan Altrock, SMTM. Skala 1: 4 0

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Statens maritima och transporthistoriska museers (SMTM) dnr: 5.3.1-2020-988

Länsstyrelsens dnr, beslutsdatum: 431-2670-2020, 2020-06-16

Fornreg uppdragsnummer: 201300616

SMTM projektnr: 2081180

SMTM projektledare: Håkan Altrock

Orsak till utredningen: Utbyggnad av hamn

Uppdragsgivare: Oxelösunds hamn AB

Undersökningstyp: Arkeologisk utredning

Undersökningstid: 2020-06-22 till 2020-06-24

Plats/Fastighet: Oxelö 1:60, Femöre 1:4, Oxelö fiske 1:1

Socken: Oxelösund

Kommun: Oxelösund

Län: Södermanlands län

Landskap: Södermanland

Koordinatsystem: Sweref99 TM

Dokumentationshandlingar:

Rapporten förvaras digitalt på Riksantikvarieämbetets webbplats Forndok.

Digitalt dokumentationsmaterial: Video, stillbildsfotografier och digitala ritningar förvaras digitalt på Statens maritima och transporthistoriska museers servrar. Samtlig lagring är redundant och backupkopior förvaras på fysiskt skild plats från huvudlagringen. Hårdvaran till lagringen byts ut med 3 till 4 års mellanrum för att upprätthålla feltolerans och rätt lagringskapacitet. Vid den digitala hanteringen av dokumentationsmaterialet och rapportframställningen har följande programvaror använts: Microsoft Word, Photo Shop, Deep View m.fl.

Fotografier: 3 st fotografier arkiveras i databasen PRIMUS på Statens maritima och transporthistoriska museer. Fotonr: Fo223475DIG - 223477DIG.

GIS/mätdata: arkiveras på Statens maritima och transporthistoriska museers servrar.

Fynd: Inga fynd tillvaratogs.

Deltagarförteckning SMTM

Håkan Altrock

Jim Hansson

Patrik Höglund

OXELÖSUNDS HAMN

2020-06-22 till 2020-06-24 utförde Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM) en arkeologisk utredning innefattande sonarkartering av ett 376 573 kvadratmeter stort havsområde utanför Oxelösund, som avses att användas vid dumpning av spräng- och muddermassor. SMTM besiktigade i samband med utredningen även nio sonarindikationer inne i Oxelösunds hamn (figur 1 och 4).

Inom det med side scan sonar avsökta dumpningsområdet fann SMTM ingenting som var värt att undersöka närmare. De nio indikationerna inne i hamnen visade sig alla vara modernt skrot eller naturliga formationer.